

U 12/2021 vp

Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle EU:n sekä Kiinan kansantasavallan välisen investointisopimuksen neuvottelemisesta (Kiinan kanssa tehtävä investointisopimus)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään eduskunnalle muistio EU:n sekä Kiinan kansantasavallan välisen investointisopimuksen neuvottelemisesta.

Helsingissä 18 päivänä helmikuuta 2021

Kehitysyhteistyö- ja ulkomaankauppaministeri Ville Skinnari

Yksikön päällikkö Pasi-Heikki Vaaranmaa

ULKOMINISTERIÖ

MUISTIO
11.2.2021

EU:N JA KIINAN KANSANTASAVALLAN VÄLISEN INVESTOINTISOPIMUKSEN NEUVOTTELEMISESTA

1 Tausta

Euroopan unionin neuvosto valtuutti 18 päivänä lokakuuta 2013 komission aloittamaan neuvottelut investointisopimuksen (Comprehensive Agreement on Investment, CAI) aikaansaamiseksi Kiinan kanssa.

Kiina on EU:n suurimpia kauppakumppaneita, ja 1,4 miljardin ihmisen markkina. Sen liiketoimintaympäristössä on paljon rajoitteita ulkomaisille yrityksille. Sopimuksen tavoitteena on ollut asteittain poistaa unionin ja Kiinan väliset investointien esteet samalla kun taataan korkein mahdollinen oikeudellinen suoja ja varmuus Kiinassa oleville eurooppalaisille sijoittajille ja näiden sijoituksille. Tavoitteena on ollut luoda tasapuolinen toimintaympäristö sekä unionin että Kiinan sijoittajille ja näiden sijoituksille ja siten edistää myös kiinalaisia sijoituksia Eurooppaan.

2 Sopimusneuvottelut ja käsittely EU:ssa [lyhyesti]

Neuvoston annettua komissiolle neuvottelumandaatin lokakuussa 2013 EU:n ja Kiinan välinen ensimmäinen neuvottelukierros käytiin tammikuussa 2014. Neuvottelut etenivät pitkään hitaasti. Osapuolten asetettua keväällä 2019 tavoitteeksi saattaa neuvottelut päätökseen vuoden 2020 loppuun mennessä ne saivat vauhtia ja kiihtyivät erityisesti vuoden 2020 aikana. Joulukuun neuvottelukierroksella 2020 Kiina osoitti halukkuutta merkittäviin myönnytyksiin, minä seurauksena päästiin keskusteluihin neuvottelujen poliittisesta päättämisestä.

Sopimusneuvottelut päätettiin poliittisesti 30.12.2020. Tekstin tekninen käsittely jatkuu vielä. EU:n kannanottoja valmisteltiin erityisesti kauppapoliittisessa komiteassa, mutta myös Aasian ja Oseanian työryhmässä sekä pysyvien edustajien komiteassa.

Investointisopimus oli pääaiheena EU:n ja Kiinan johtajien videokokouksessa 30.12.2020. Kokoukseen osallistuivat EU:n puolelta Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Michel ja komission puheenjohtaja von der Leyen. EU:n puolelta todettiin sopimuksen toimeenpanoa seurattavan säännöllisesti korkean tason yhteyksissä Kiinan kanssa.

3 Asian kansallinen käsittely

Ulkoministeriö on valmistellut asiaa yhteistyössä muiden sektoriministeriöiden kanssa. U-kirjelmää on käsitelty kauppapoliittisen jaoston kirjallisessa menettelyssä 19.-21.1.2021. Kauppapoliittinen jaosto on säännöllisesti käsitellyt neuvotteluja koskevia kantoja.

Eduskunnalle on toimitettu tietoa neuvotteluiden käynnistämisestä E-kirjeellä (E 92/2013 vp) vuonna 2013.

4 EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta

Komissio antaa ehdotuksensa sopimuksen allekirjoittamiseksi ja väliaikaiseksi soveltamiseksi neuvotteluiden päätyttyä. Käytettävissä ei ole vielä lopullisia sopimustekstejä tai komission ehdotusta sopimuksen allekirjoituspäätökseksi eikä sen mahdolliseksi väliaikaiseksi soveltamiseksi. Sopimusluonnoksen sisällön perusteella voidaan tässä vaiheessa arvioida, että sopimuksen allekirjoittamista ja väliaikaista soveltamista koskevien päätösten aineellisena perustana olisi ainakin SEUT 207 artikla (yhteinen kauppapolitiikka) yhdessä menettelyä koskevan SEUT 218 artiklan 5 ja 6 kohdan kanssa. Sopimuksen oikeusperustaa ja mahdollista toimivaltajakoa voidaan arvioida tarkemmin, kun sopimuksen lopullinen sisältö on selvillä. Komission suunnitelmana on jakaa sopimuksen sisältö niin, että nyt tehtävässä sopimuksessa käsiteltäisiin vain unionin toimivaltaan kuuluvia asioita.

Sopimuksen tekeminen edellyttää Euroopan parlamentin hyväksyntää.

5 Pääasiallinen sisältö

Neuvoteltu investointisopimus sisältää kappaleet investointien vapauttamisesta, sääntelykehystä, kestävästä kehityksestä ja riitojenratkaisusta (osapuolten välinen riitojenratkaisu). Sopimuksen myötä Kiina tekee merkittäviä sitoumuksia erityisesti markkinoillepääsyn, tasavertaisen toimintaympäristön ja kestävän kehityksen osalta.

Investointisuoja ja –riitojen (investoijan ja valtion välinen riitojenratkaisu) ratkaisun osalta neuvotteluja jatketaan vielä erillisinä neuvotteluina sopimuksen loppumääräysten mukaisesti.

Osapuolten yhteinen tekstiluonnos julkaistiin 22.1.2021. Teksti käy seuraavaksi läpi oikeudellisen tarkistuksen, joten siihen saatetaan vielä tehdä teknisiä muutoksia.

Investointien vapauttaminen

Sopimukseen sisältyy EU:n vapaakauppasopimuksista tuttuja investointien markkinoillepääsyä ja kansallista kohtelua, suosituimmuuskohtelua sekä yritysten johtohenkilöitä koskevia määräyksiä. Koska investointisopimus on laajuudeltaan vapaakauppasopimusta suppeampi, nämä määräykset koskevat vain investointeja (ei palveluiden rajat ylittävää kauppaa). Lisäksi sopimus kattaa yritystoimintaan liittyvien henkilöiden maahantulon ja maassa oleskelun niiden henkilökategorioiden osalta, jotka liittyvät suoraan investointeihin (eli sijoittautumista valmistelevat yritysvierailijat sekä yritysten sisäiset siirrot). Sopimukseen sisältyy myös suoritusvaatimuksia koskeva osio, jossa muun muassa kielletään teknologian pakkosiirron vaatiminen sijoittautumisen tai toiminnan ehtona.

Sopimus kattaa laajasti sijoituksia eri palvelu- ja tuotantoaloille. Investointien vapauttamista koskevat määräykset eivät koske julkisia palveluja, audiovisuaalisia palveluja tai lentoliikennettä (pl. tietyt oheispalvelut), pääsyä julkisten hankintojen markkinoille, tai osapuolten myöntämiä tukia (siltä osin, kuin tuet sisältyisivät syrjimättömään kohteluun).

Alakohtaisten sitoumusten osalta EU:n ja Kiinan lähtökohdat neuvotteluihin lähdettyä olivat hyvin kaukana toisistaan. EU:n WTO:n palvelukaupan yleissopimuksessa (General Agreement on Trade in Services, GATS) tekemät yritysten sijoittautumista koskevat sitoumukset ovat huomattavasti paremmat kuin Kiinan vastaavat. EU:n investointisopimuksessa nyt tarjotut sitoumukset eivät siksi ole merkittävästi EU:n (hyviä) GATS-sitoumuksia paremmat. Mukana on kuitenkin myös aloja, joita ei ole katettu GATS-sopimuksessa (ns. muut kuin palvelu- alat kuten esimerkiksi tehdastuotanto), eli sektorikatteeltaan EU:n sitoumukset vastaavat

joitakin EU:n vapaakauppasopimuksia. Kunnianhimon taso on EU:n myönnytysten osalta kuitenkin vapaakauppasopimuksia alhaisempi.

Kiinan GATS-sitoumukset ovat EU:ta vaatimattomammat, ja se on siksi tekemässä EU:ta enemmän sitoumuksia investointisopimuksessa. Kiina tarjoaa GATS-sitoumuksiaan parempia sitoumuksia muun muassa rahoituspalveluissa, ympäristöpalveluissa, ICT-palveluissa, liike-elämän palveluissa, rakennuspalveluissa sekä kansainvälisen meriliikenteen oheispalveluissa. Muiden kuin palvelualojen osalta Kiina tekee sitoumuksia muun muassa tehdastuotannossa, joka on EU:sta tulevien investointien kannalta hyvin merkittävä sektori. Kokonaisuutena Kiinan sitoumukset EU:lle ovat paremmat kuin mitä se on muille kauppakumppaneilleen aikaisemmin tarjonnut. Käytännössä Kiina sitoo sopimuksessa WTO-liittymisensä (2001) jälkeen tapahtuneen markkinoidensa yksipuolisen avaamisen monilla aloilla. Joidenkin alojen (esimerkiksi sähköautojen tuotannon) osalta Kiina tekee jopa tämänhetkistä lainsäädäntöään parempia sitoumuksia. Sopimuksen toimeenpano vaatii siis Kiinassa näiltä osin lakimuutoksia.

Sopimus on rakenteeltaan ns. hybridisopimus, mikä tarkoittaa, että markkinoillepääsyä koskevia sitoumuksia tehdään vain erikseen mainituilla aloilla (kuten GATS:ssa). Kansallista kohtelua sekä suosituimmuuskohtelua (eli syrjimättömyyttä) koskevat sitoumukset puolestaan koskevat kaikkia sopimuksen kattamia aloja katerajauksia, poikkeuksia ja osapuolten tekemiä varauksia lukuun ottamatta (kuten EU:n uusimmissa vapaakauppasopimuksissa). Tämän mallin käyttäminen mahdollistaa tulevien ulkomaalaisten toimijoiden syrjintää vähentävien lainsäädäntömuutosten sitomisen osaksi ”dynaamista” sopimusta.

Sopimus määrittelee sen piiriin kuuluvat valtio-omisteiset yksiköt sekä erityisoikeuksia saaneet julkiset tai yksityiset yksiköt. Se sisältää ensimmäistä kertaa velvoitteita kiinalaisille valtio-omisteisille yrityksille. Osapuolten tulee varmistaa, että sopimuksen piiriin kuuluvat yksiköt toimivat markkinaehtoisesti, ellei kyse ole julkisen palvelun tehtävästä. Lisäksi yksiköiden tulisi kohdella kaupankäynnissään toisen osapuolen investoijia ja niiden yrityksiä samoin kuin kansallisia toimijoitaan. Läpinäkyvyyttä koskevat määräykset, jotka mahdollistavat tietopyynnöt yritysten toiminnasta, ovat kansainvälisen käytännön mukaisia. Sopimus edellyttää osapuolilta lainsäädännön syrjimätöntä täytäntöönpanoa. Osapuolten tulee varmistaa, että sääntelyelimet toimivat tasapuolisesti kaikkia säätelemiään yrityksiä kohtaan ja ovat riippumattomia.

Pöydällä oleva poliittinen sopimus vastaa pääosin Suomen neuvotteluille asettamaa tavoitetta avata Kiinan markkinoita eurooppalaisille yrityksille mahdollisimman laajasti. EU:n markkinoiden avoimuutta Kiinan sitoumukset eivät tavoita ja jäljellä on edelleen markkinoillepääsyn esteitä, mutta lähtötilanteeseen verrattuna EU:n yritysten oikeusvarmuus Kiinan markkinoilla paranisi sopimuksen toimeenpanon myötä merkittävästi.

Sääntelykehys

Sopimus sisältää sääntöjä lupa- ja pätevyysvaatimusten (ns. kotimainen sääntely) sekä rahoituspalveluiden osalta. Näitä aiheita koskevat tekstit sisältävät samoja periaatteita kuin EU:n vapaakauppasopimuksissa olevat vastaavat osiot.

Kotimaisen sääntelyn määräykset sisältävät yleisiä hyvään hallintoon liittyviä periaatteita, kuten tavoite lisenssi- ja lupaprosessien selkeydestä, objektiivisuudesta ja läpinäkyvyydestä.

Rahoituspalveluiden osalta osapuolet sitoutuvat muun muassa pyrkimään siihen, että niiden alueella rahoituspalvelualalla noudatetaan kansainvälisesti sovittuja standardeja. Molemmat osapuolet säilyttävät oikeuden toteuttaa tai pitää voimassa toimenpiteitä rahoitusvakauden säilyttämiseksi ja rahoitusmarkkinoiden eheyden turvaamiseksi.

Sopimus sisältää myös velvoitteita lainsäädännön ja viranomaistoiminnan avoimuudesta.

Valtiontukien osalta sopimuksen määräykset keskittyvät läpinäkyvyyteen ja laajentavat velvoitteet tavarakaupan ohella palveluiden tarjoamiseen. WTO:n sääntöjärjestelmässä ei ole tällä hetkellä määräyksiä palvelualojen valtiontuista. Sopimuksen määräysten ulkopuolelle on suljettu EU:lle herkäät alat: kala- ja maataloustuotteet sekä audiovisuaalipalvelut. Sopimukseen on sisällytetty palvelukaupan tukien notifikaatio- ja julkaisumekanismi sekä kaikkia sopimuksen piiriin kuuluvia tukia koskeva konsultaatiomekanismi.

Palvelukaupan tukien läpinäkyvyys koskee sopimuksessa erikseen määriteltyjä aloja. Näitä ovat muun muassa viestintä- ja ympäristöpalvelut. Osapuolille on annettu sopimuksen voimaantulon jälkeen kaksi vuotta aikaa täyttää kyseinen velvoite. Osapuoli voi turvautua konsultaatioihin, jos katsoo valtiontuen vaikuttavan kielteisesti investointi-intresseihinsä.

Kestävä kehitys

Investoinnit ja kestävä kehitys osio jakautuu neljään alaosiioon: tausta ja tavoitteet, investoinnit ja ympäristö, investoinnit ja työelämän säännöt sekä riitojenratkaisu.

Tausta ja tavoite –alaosiossa osapuolet vahvistavat edistävänsä investointeja tavalla, joka edistää kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Osapuolet tunnustavat vastuullisen liiketoiminnan merkityksen kestävä kasvun ja sopimuksen tavoitteiden edistämisessä ja sitoutuvat edistämään vastuullisen liiketoiminnan käytäntöjä sekä keskeisiä kansainvälisiä vastuullisuusohjeita- ja periaatteita. Osapuolet sitoutuvat tarjoamaan ei-valtiollisille toimijoille mahdollisuuden tulla kuulluksi sopimuksen kestävä kehityksen osioon liittyvien kysymysten osalta. Osapuolet konsultoivat ei-valtiollisia toimijoita sopimuksen investointikomiteassa käytäviä keskusteluja varten. Sopimuksessa osapuolet tunnustavat toistensa oikeuden asettaa kestävä kehitystä, työelämän oikeuksia sekä ympäristön suojelua koskevat politiikkansa sekä painopisteet kansainvälisten sitoumusten puitteissa.

Investointeja ja ympäristöä käsittelevässä alaosiossa osapuolet sitoutuvat pyrkimään nostamaan ympäristön suojelun tasoa. Osapuolet tunnustavat, että ympäristön suojelun tasoa ei tulisi laskea investointien houkuttelemiseksi, sekä sitoutuvat siihen, etteivät houkuttele investointeja myöntämällä poikkeuksia, jättämällä soveltamatta tai täytäntöönpanematta ympäristön suojelua koskevaa lainsäädäntöä. Osapuolet sitoutuvat myös olemaan käyttämättä ympäristöä koskevaa sääntelyä piilotettuna investointeja tai investoijia syrjivänä toimenä.

Osapuolet vahvistavat Yhdistyneiden kansakuntien korkean tason ympäristökokouksen (UNEA) ja -ohjelman (UNEP), sekä kansainvälisten ympäristösopimusten tärkeyden globaalien ja alueellisten ympäristöhaasteiden vastaisessa työssä, sekä painottavat investointeja ja ympäristöä koskevien politiikkojen välistä yhteyttä. Osapuolet sitoutuvat investointeja ja ympäristöä koskevaan vuoropuheluun ja yhteistyöhön tämän sopimuksen sekä kahdenvälisen ja kansainvälisten sitoumusten puitteissa. Osapuolet sitoutuvat noudattamaan kansainvälisiä ympäristösopimuksia sekä niitä koskevaan tiedonvaihtoon.

Osapuolten investointeja ja kestävä kehitystä koskevien sitoumusten täyttämiseksi osapuolten tulee helpottaa ja rohkaista ympäristötuotteisiin ja palveluihin kohdistuvia investointeja, sekä tehdä yhteistyötä hyvien käytäntöjen ja kokemusten jakamiseksi ympäristöä ja investointeja koskevista vaikutustenarvioinneista.

Osapuolet tunnustavat YK:n ilmastopoliittisen ja Pariisin ilmastopoliittisen tavoitteiden saavuttamisen tärkeyden ja sitoutuvat näiden tehokkaaseen toimeenpanoon sekä kansallisesti

määriteltyjen kontribuutioiden saavuttamiseen. Osapuolet sitoutuvat edistämään ja helpottamaan ilmastomuutoksen vähentämiseen ja siihen sopeutumiseen tähtääviä investointeja ml. ilmastoystävälliset tavarat ja palvelut; kuten uusiutuva energia, vähähiilinen teknologia, energiatehokkaat tuotteet ja palvelut, sekä näiden käyttöönottoa tukevat politiikkakehykset. Lisäksi osapuolet sitoutuvat investointeja koskevaan yhteistyöhön ilmastomuutosta koskevien politiikkojen ja määreiden osalta kahden- ja useamkeskisillä foorumeilla.

Investointeja ja työelämän sääntöjä käsittelevässä alaosiossa osapuolet tunnustavat toistensa oikeuden asettaa työelämän sääntelynsä tason ja painopisteet kansainvälisten sitoumusten puitteissa. Osapuolet sitoutuvat pyrkimään nostamaan työelämän sääntelyn tasoa. Osapuolet tunnustavat, ettei investointeja tulisi houkutella alentamalla tai heikentämällä työelämän sääntelyn tasoa. Osapuolet sitoutuvat siihen, etteivät ne houkuttele investointeja myöntämällä poikkeuksia, jättämällä soveltamatta tai täytäntöönpanematta työelämän sääntöjä. Osapuolet sitoutuvat kunnioittamaan, edistämään ja toteuttamaan työelämän peruseriaatteita Kansainvälisen työjärjestön ILO:n jäsenten velvoitteiden, ILO:n perussäännön ja ILO:n työelämän peruseriaatteita ja -oikeuksia koskevan julistuksen mukaisesti.

Osapuolet sitoutuvat tehokkaasti toimeenpanemaan ILO:n yleisopimuksia ja tekemään työtä niiden perustavaa laatia olevien yleissopimusten ratifioimiseksi, joita ne eivät ole vielä ratifioineet. Kiina sitoutuu myös jatkuvien toimien kautta pyrkimään ratifioimaan erityisesti ILO:n yleissopimukset 29 ja 105, jotka koskevat pakkotyötä. Lisäksi osapuolet sitoutuvat toimeenpanemaan investointipolitiikkoja, jotka edistävät ihmisarvoista työtä.

Osapuolten välisten kestävästä kehitystä ja investointeja koskevien erimielisyyksien ratkaisemisesta sovitaan alaosiossa 4, joka sisältää yksityiskohtaiset määräykset koskien hallitusten välisiä neuvotteluja, asiantuntijapaneeleja, käsittelyn julkisuutta sekä muiden kuin asianosaisten tahojen ns. amicus curiae -lausuntoja. Osapuolet voivat kestävästä kehitystä koskevista erimielisyyksissä turvautua vain tässä alaosiossa määrättyihin menettelyihin. Jos osapuolet eivät pääse yhteisymmärrykseen neuvotteluissa, voi toinen osapuoli pyytää asiantuntijapaneelin asettamista tarkastelemaan asiaa. Paneelin annettua raporttinsa osapuolet keskustelevat mahdollisista jatkotoimista asiassa.

Riitojenratkaisu

Sopimus sisältää tavanomaiset WTO:n riitojenratkaisujärjestelmään pääosin pohjautuvat määräykset. Tavoitteena on luoda tehokas ja nopea mekanismi sopimuksen tulkintaan ja soveltamiseen liittyvien (osapuolten välisten) riitojen ratkaisemiseksi. Mikäli konsultaatioissa ei päästä keskinäisesti hyväksyttyyn ratkaisuun, riitakysymys voidaan viedä käsiteltäväksi välimiespaneeliin, jonka päätös sitoo osapuolia. Sopimus sisältää yksityiskohtaiset määräykset konsultaatioiden ja paneelikäsittelyn määräajoista, menettelytavoista, välimiesten pätevyyskriteereistä jne. Lisäksi sopimuksessa olisi tavanomaiset määräykset tilanteista, joissa osapuoli ei noudata välimiespaneelin ratkaisua.

Loppumääräykset

Sopimusosapuolten välille perustetaan investointikomitea, jonka puheenjohtajuus on EU:n komission varapuheenjohtajatasolla ja Kiinan varapääministeritasolla. Komitea valvoo sopimuksen toteutumista, edistää sen yleisiä tavoitteita ja kehittää investointisuhteita osapuolten välillä.

Osapuolet sopivat perustavansa investointityöryhmän, joka valmistelee investointikomitean kokouksia ja voi käsitellä kaikkia sopimuksen toimeenpanoon liittyviä asioita.

Osapuolet sopivat perustavansa kestävän kehityksen työryhmän, joka edistää ja valvoo kestävästä kehityksestä koskevan jakson toteuttamista ja muita yhdessä sovittavia asioita.

Loppumääräyksissä sovitaan myös tiedonvaihdesta ja säännöllisestä vuoropuhelusta.

Osapuolet sitoutuvat jatkamaan sopimusneuvotteluja koskien investointisuoja ja –riitojen ratkaisua saavutetun edistyksen pohjalta. Neuvotteluissa pyritään sopimaan investointisuojaan sekä –riitojen ratkaisun ajantasaisista määräyksistä, ottaen huomioon YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden komission (UNCITRAL) puitteissa tapahtuvat uudistukset koskien investointiriitojen ratkaisua. Osapuolet pyrkivät saamaan neuvottelut päätökseen kahden vuoden kuluessa käsillä olevan sopimuksen allekirjoittamisesta.

Neuvottelujen aluksi asetettua tavoitetta taata Kiinassa oleville eurooppalaisille sijoittajille ja sijoituksille korkein mahdollinen oikeudellinen suoja ja varmuus ei siten saatu vielä tässä vaiheessa toteutettua. Investointisuoja ja –riitojenratkaisua koskevien neuvottelujen ollessa kesken eurooppalaisia investointeja Kiinassa suojaavat jäsenmaiden ja Kiinan kahdenväliset investointisuojausopimukset, joita on kahdellakymmenellä kuudella jäsenmaalla. Suomen ja Kiinan välinen sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaa koskeva sopimus on vuodelta 2006.

6 Sopimuksen allekirjoittaminen, väliaikainen soveltaminen ja voimaantulo

Sopimuksen allekirjoittamisen ajankohdasta ei ole vielä tietoa. Toistaiseksi myöskään sopimuksen mahdollisesta väliaikaisesta soveltamisesta ei ole neuvoteltu. Komission arvion mukaan sopimus voidaan hyväksyä Euroopan unionin neuvostossa vuonna 2022. Se tarvitsee myös Euroopan parlamentin hyväksynnän.

7 Taloudelliset ja muut vaikutukset

Sopimuksen taloudelliset vaikutukset

Sopimuksella ei ole merkittäviä suoria vaikutuksia valtion talousarvioon.

Kiina on Yhdysvaltojen jälkeen EU:n tärkein, ja EU on Kiinalle ASEANin jälkeen tärkein kauppakumppani. EU:n tavaravienti Kiinaan on alijäämäistä (vuonna 2019 viennin arvo oli noin 198 ja tuonnin 362 miljardia euroa). Palvelukauppa puolestaan on ollut ylijäämäistä (vuonna 2018 vienti 47 ja tuonti 30 miljardia euroa). Kiinalaisten tekemät suorat sijoitukset EU-alueelle kasvoivat nopeasti vuodesta 2013 alkaen, mutta niiden kokonaisarvo on edelleen selvästi pienempi kuin EU-maiden investointien Kiinassa, ja viime vuosina kiinalaiset investoinnit Eurooppaan ovat supistuneet. Kahdenkymmenen viime vuoden aikana eurooppalaiset investoinnit Kiinassa ovat nousseet yli 140 miljardiin euroon, ja samalla ajanjaksolla kiinalaisinvestoinnit Eurooppaan ovat olleet lähes 120 miljardia euroa.

Kiina on Suomen neljänneksi suurin kauppakumppani tavarakaupan volyyymissa laskettuna. Maiden välinen tavarakauppa oli vuonna 2019 arvoltaan n. 8,4 miljardia euroa (vienti noin 3,5 miljardia euroa, -1 %), ja tuonti noin 4,9 miljardia euroa, +5 %). Kiinan osuus Suomen kokonaisviennistä oli 5,5 % vuonna 2019. Palveluita Suomi vei Kiinaan 1,9 miljardin euron ja toi Kiinasta 1,1 miljardin euron arvosta vuonna 2019. Suomen investoinnit Kiinaan ovat noin 11

miljardia euroa ja Kiinan investointien Suomeen arvioidaan olevan 7-10 miljardia euroa. Kiinan merkitys Suomen viennille on kuitenkin suurempi kuin mitä kahdenväliset kauppatilastot antavat ymmärtää, koska Kiinaan päätyy myös ensin muihin maihin välituotteina vietyä tuotantoa.

Sopimuksen tuoman markkinoiden avautumisen sekä sääntelyn ennakoitavuuden ja läpinäkyvyyden parantumisen arvioidaan lisäävän EU:n ja Kiinan välisiä investointeja ja parantavan Kiinassa toimivien yritysten toimintaedellytyksiä.

Sopimuksen muut vaikutukset

Sopimuksella toteutetaan EU:n pitkäjänteistä Kiina-politiikkaa, jota määrittää EU:n strategisen tiedonanto EU-Kiina-suhteista vuodelta 2019. Sen mukaan EU:n tavoitteena on kokonaisvaltaisen strategisen kumppanuuden kehittäminen. Samalla EU-Kiina-suhteessa edistetään sääntöpohjaista järjestelmää, kansainvälistä oikeutta, multilateralismia ja ihmisoikeuksia.

Kiina-politiikkansa mukaisesti EU pyrkii tasapainoisempaan ja vastavuoroisempaan kauppa- ja investointisuhteeseen Kiinan kanssa. Investointisopimus on olennainen osa tämän tavoitteen toteuttamista ja EU:n positiivista agenda Kiinan kanssa.

Investointisopimuksen arvioidaan lisäävän EU:n ja Kiinan välistä taloudellista yhteistyötä. Tämä edellyttää sopimuksen toimeenpanoa sovitusti. Sopimus antaa Suomelle ja suomalaisyrityksille vahvemman perustan investointien edistämiseen, suojaamiseen ja työkaluja puuttua epäreiluun kohteluun markkinoilla.

8 Suhde Suomen lainsäädäntöön

Komissio on ilmoittanut, että sopimuksen sisältö tullaan jakamaan siten, että sopimus voitaisiin tehdä ns. unionisopimuksena. Siinä tapauksessa sopimuksella ei olisi vaikutusta Suomen kansalliseen lainsäädäntöön.

9 Ahvenanmaan asema

Sopimukseen sisältyy määräyksiä, joilla on yhtymäkohtia Suomen liittymistä Euroopan unioniin koskevan sopimuksen liitteenä olevaan pöytäkirjaan N:o 2 (SopS 103/1994), joka käsittelee Ahvenanmaan asemaa. Kyseiset määräykset kuuluvat EU:n yksinomaiseen toimivaltaan, mikä merkitsee, että Ahvenanmaan erityisasema on otettu huomioon jo kyseisiä sopimusmääräyksiä neuvoteltaessa.

Sopimuksen investointien vapauttamista koskeviin määräyksiin sisältyy Suomen osalta varaus, jonka mukaan Ahvenanmaalla on oikeus rajoittaa kiinteän omaisuuden hankintaa ja omistusta sekä palveluiden tarjoamista ja sijoittautumista alueellaan kotiseutuoikeuteen perustuen.

Sopimukseen sisältyy myös aloja, jotka kuuluisivat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaan, mutta jotka eivät kuitenkaan enää kuulu jäsenvaltioiden toimivaltaan.

10 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston vuonna 2013 esittämän kannan näkemyksen mukaan tavoitteena tulee olla sopimus, joka avaa suomalaisille sijoittajille ja yrityksille uusia sijoitusten markkinoillepääsymahdollisuuksia. Sopimuksessa tulee myös huomioida vastuullisen yritystoiminnan periaatteet. Sopimuksen tavoitteena on asteittain poistaa unionin ja Kiinan väliset investointien esteet samalla kun taataan korkein mahdollinen oikeudellinen suoja ja varmuus Kiinassa oleville eurooppalaisille sijoittajille ja näiden sijoituksille. Tavoitteena on luoda tasapuolinen toimintaympäristö sekä unionin että Kiinan sijoittajille ja näiden sijoituksille ja siten edistää myös kiinalaisia sijoituksia Eurooppaan.

Valtioneuvoston näkökulmasta neuvottelutulos vastaa Suomen tavoitteita. Valtioneuvosto katsoo, että sopimus tukee osaltaan Suomen tavoitteita markkinoillepääsyn avaamisesta eurooppalaisille investoijille Kiinassa ja parantaa toimintaympäristön tasapuolisuutta.

Investointisopimus on tärkeä väline EU:n ja Suomen Kiina-suhteiden vahvistamiseksi ja liiketoimintaympäristön epätasapainon korjaamiseksi. Sopimus parantaa muun muassa valtiontukien läpinäkyvyyttä ja rajoittaa teknologian pakkosiirtoja. On kuitenkin huomioitava, että investointisopimus ei ratkaise kaikkia Kiinaan liittyviä haasteita. Sopimus ei rajoita EU:n mahdollisuuksia käyttää olemassa olevia ja kehittää uusia keinoja kauppaan liittyvien ongelmien ratkaisuun.

Valtioneuvosto voi hyväksyä investointisuojeuvottelujen erottamisen erillisiksi neuvotteluiksi. On kuitenkin tärkeää, että sopimuksessa sitoudutaan ajantasaisten investointisuoja ja –riitojen ratkaisumääräysten neuvottelemiseen saavutetun edistyksen pohjalta määräajassa ja UNCITRALin puitteissa tapahtuvat investointiriitojen ratkaisun uudistukset huomioiden. Suomen ja Kiinan välillä on voimassa sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaa koskeva sopimus (vuodelta 2006).

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Kiina sitoutuu sopimuksen myötä useisiin kestäväan kehityksen tavoitteisiin, kuten Pariisin sopimuksen tehokkaaseen toimeenpanoon, investointeja ja ympäristöä koskevaan vuoropuheluun ja yhteistyöhön sekä pakkotyötä koskevien ILO-konventioiden ratifioimiseen ja toimeenpanoon. EU:lla on käytössään lisäksi erillinen ihmisoikeuksien pakotejärjestelmä, joka mahdollistaa puuttumisen ihmisoikeuksien loukkauksiin ja väärinkäyttöihin maailmanlaajuisesti. Tämän ohella EU:ssa ollaan kehittämässä yritysvastuusäätelyä, joka mahdollistaa puuttumisen esimerkiksi hankintaketjujen ihmisoikeusongelmiin.

Valtioneuvosto katsoo, että sopimuksen riitojenratkaisumekanismiin tulisi olla tehokas ja nopea. Tavoite on toteutunut valtioidenvälisen mekanismin osalta.

Valtioneuvosto tukee sopimuksen kirjauksia toimeenpano- ja seurantamekanismista, jotka varmistavat sopimuksen asianmukaisen toteutumisen.